

ББК 65.9 (5Т)
УДК 334.7 (575.3)
С 34

**РУШДИ ИНФРАСОХТОРИ
МИНТАҚАВИИ
ТИҶОРАТИ ХУРД**

Сатторова Манзураҳон Раҳмоновна – номзади илмҳои иқтисодӣ, мудири кафедраи идоракунии иқтисодиёт ва маркетинги ДМТ "ДДХ ба номи академик Б. Гафуров", (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хуҷанд), e-mail manzurahon.0508@mail.ru

**РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ
МАЛОГО БИЗНЕСА**

Сатторова Манзураҳон Раҳмоновна – кандидат экономических наук, заведующая кафедрой управления экономикой и маркетинга ГОУ «ХГУ имени академика Б. Гафурова», e-mail: manzurahon.0508@mail.ru

**DEVELOPMENT OF
REGIONAL
INFRASTRUCTURE OF SMALL
BUSINESSES**

Sattorova Manzurahon Rahmonovna – Candidat Economic Sciences, Head of the Department of Economic Management and Marketing State Educational Institution "Khujand State University named after academician B. Gafurov" e-mail manzurahon.0508@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: тиҷорати хурд, инфрасохтори тиҷорати хурд, субъектони тиҷорати хурд, зерсистемаи тиҷорати хурд.

Дар мақолаи мазкур ташаккули инфрасохтори минтақавии тиҷорати хурд мавриди таҳқиқ қарор гирифтаст. Инчунин намуди зерсистемаҳои асосии инфрасохтори тиҷорати хурд дар натиҷаи коркард оварда шудааст. Барои дастгирии фаъолияти соҳибкории хурд нақшаи мушаххас пешбинӣ шудааст.

Ключевые слова: малый бизнес, инфраструктура малого бизнеса, субъекты малого бизнеса, подсистемы малого бизнеса.

В статье исследуется формирование региональной инфраструктуры малого бизнеса. Также представлены типы ключевых подсистем инфраструктуры малого бизнеса в результате обработки. Для поддержки малого бизнеса приведены конкретные планы.

Key words: small business, small business infrastructure, person small businesses, small business subsystems.

The article examines the formation of the regional infrastructure of small business. The types of key subsystems of small business infrastructure as a result of processing. Specific plans are outlined to support small business support

Дар шароити мусоир тиҷорати хурд муҳимтарин ҷузъи стратегияи рушди устувори иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Соҳибкории хурд дар сафарбаркунии захираҳои иқтисодии субъектҳои хоҷагидорӣ дар сатҳҳои гуногун мусоидат намуда, дорои иқтидори тавоноии зиддиинҳисорӣ ва яке аз шартҳои ташкили иқтисоди рақобатпазир мебошад.

Ҳалли масъалаҳои ташаккули инфрасохтори минтақавӣ ва институтҳои махсуси дастгирӣ, ки ба талаботи рушди тиҷорати хурд ҷавобгӯ мебошанд, аҳамияти калон дорад.

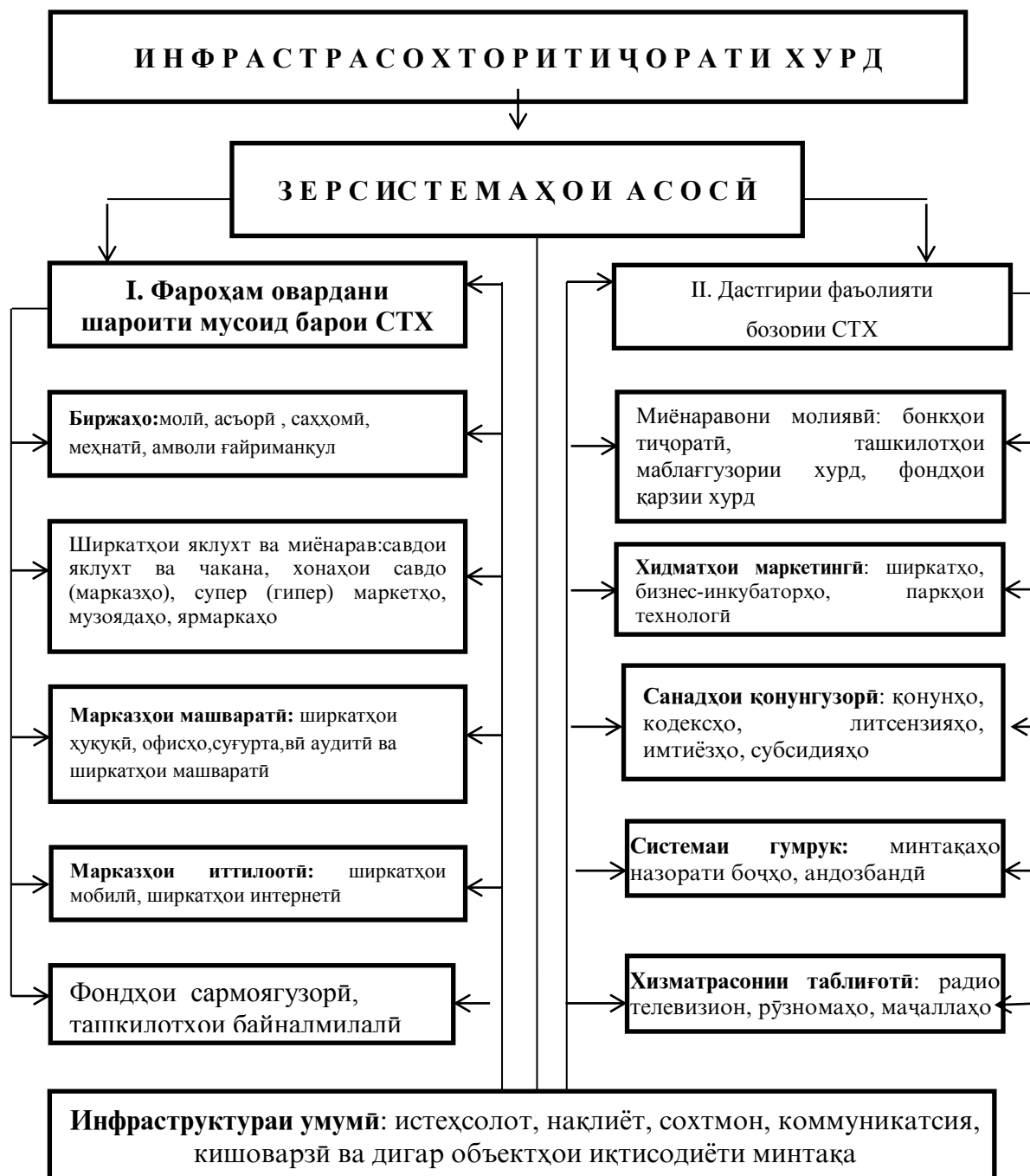
Таъсиси механизмҳои ташаккули инфрасохтори минтақавӣ барои дастгирии фаъолияти соҳибкорон хурд ва фароҳам овардани шароити мусоид барои қонеъ гардонидани талабот ба хизматрасониҳои инфрасохтори баландсифат барои васеъ намудани баҳши тиҷорати хурд, пур кардани бозор бо мол ва афзоиши иқтисоди миллии рақобатпазир аҳамияти калон дорад.

Барои таҳлили амиқи инфрасохтори минтақавии тиҷорати хурд тақсим кардани он ба ду зерсистема мувофиқи мақсад мебуд. Яқум, ба иншооти инфрасохторӣ, ки барои фаъолияти мӯътадил ва фаъолияти бозорӣ субъектҳо дар истехсол, фурӯши молҳо ва хидматҳо шароит фароҳам меоранд ва дувум, инфрасохторе, ки бо дастгирии давлатии молиявӣ фаъолияти субъектони тиҷорати хурд (СТХ) тавассути фароҳам овардани имтиёзҳои қарзӣ, андозӣ, гумрукӣ ва дигар алоқаманд аст (ниг. ба схемаи 1).

Дар марҳилаи аввал ташаккули инфрасохтори минтақавии тиҷорати хурд, тақя ба объектҳои инфрасохтори умумӣ, зарур буд, ки унсурҳои зерсистемаи аввал, аз ҷумла ташкили биржаҳо, миёнаравҳои яклухт, марказҳои машваратӣ, иттилоотӣ ва ғайра ташкил карда шаванд, ки он ба объектҳои навъи бозор барои фаъолияти мӯтадил ва фаъолияти бозории субъектҳои хурд шароит фароҳам меорад.

Онҳо, яъне объектҳои зерсистемаи якуми инфрасохтори минтақавии тиҷорати хурд дар доираи қонунгузорӣ ва талаботҳои бозор институтҳои махсусро таъмин менамоянд.

Бояд қайд кард, ки тағиротҳои бозорӣ дар иқтисоди миллӣ ва ҷамъовариҳои таҷрибаи муайяни амалӣ дар идоракунии раванди ташаккули инфрасохтори бозорро тезонидаанд.

Аз ҷониби муаллиф таҳия шудааст

Схема 1. Зерсистемаҳои асосии инфрасохтори тиҷорати хурд

Бояд қайд кард, ки аксарияти унсурҳои инфрасохтор аз ҷониби давлат бо мақсади беҳтар намудани шароити фаъолияти субъектҳои хоҷагидорӣ, инчунин танзими давлатии фаъолияти онҳо дар ҳолатҳои гуногуни иқтисодӣ, ки хангоми тағирёбии бозори минтақавӣ ба вучуд омадаанд, сохта шудаанд.

Дар мавриди эҷоди унсурҳои инфрасохтори ғайридавлатӣ аз ҷониби соҳибкории инфиродии инфиродӣ ин натиҷаи муносибатҳои тичоратии онҳо дар силсилаи истеҳсоли молҳо ва ба харидори охирин расонидани онҳо, ташкили фурӯш ва истеъмол мебошад.

Дар марҳилаи муосир рушди иҷтимоию иқтисодии минтақавӣ ба зерсистемаи дуҷуми инфрасохтори минтақавӣ бартарӣ дода мешавад, ки унсурҳои асосии он барои дастгирии фаъолияти соҳибкории хурд пешбинӣ шудаанд.

Инфрасохтори дастгирӣ ва рушди соҳибкории дар маҷмӯъ ва хусусан дар тичорати хурд маҷмӯи ташкилотҳо (муассисаҳо) мебошад, ки барои ташкил, фаъолият ва рушди фаъолияти соҳибкорӣ шароити мусоид фароҳам меоварад.

Ба инҳо дохил мешаванд: ташкилотҳои давлатӣ ва бо ташаббуси давлат ташкил гардидани ташкилот, ташкилоти ғайриҳукумати, ташкилотҳои байналмилалӣ ва хориҷӣ ва ташкилотҳои тичоратӣ.

Вобаста аз диққати функционалӣ, сохтори институтҳои инфрасохтор чунин аст: дастгирӣ ва кӯмаки давлатӣ дар марҳилаҳои ташаккул, фаъолият ва рушди соҳибкорӣ; дастгирии молиявӣ; дастгирии иттилоотӣ ва таҳлилӣ, дастгирӣ дар соҳаи маориф ва тақмили ихтисос дар фаъолияти соҳибкорӣ; дастгирии моддию техникаӣ.

Дар минтақаҳои имкониятҳои хурд барои дастгирии давлатии инфрасохтори тичорати хурд дар доираи конунгузории ҷумҳурӣ таъмин карда шуда истодааст.

Онҳо метавонанд дар доираи салоҳияти худ муносибатҳои умумиро мушаххас намуда, онҳоро ба шароити минтақавии фаъолияти тичорати хурд мутобиқ намоянд.

Ҳамин тавр, масалан ноҳияҳо ҳуқуқ доранд барномаҳои минтақавии рушди тичорати хурдро таҳия ва қабул намуда, барои дастгирии он фондҳои махсус таъсис дода, манбаҳои иловагии маблағгузорию ҷустуҷӯ намоянд.

Мақомоти минтақавӣ метавонанд корхонаҳои хурдро барои иштирок дар фармоишҳои ҳукумати ҷалб намоянд.

Аммо ин салоҳиятҳо кофӣ нестанд, бинобар ин, дар оянда ба мақомоти ҳокимияти минтақавӣ ва маҳаллӣ бояд барои танзими тамоми ҷанбаҳои фаъолияти корхонаҳои хурд озодии бештар дода шавад.

Бояд ба ноҳияҳо барои муайян намудани афзалиятҳои соҳаи худ дар рушди тичорати хурд, меъёрҳои андозии ягонае, ки ба бучети минтақавӣ ва маҳаллӣ воридгашта, инчунин барои фондҳои дастгирии тичорати хурд имтиёзҳои андоз, ширкатҳои сармоягузорию ва лизингӣ, ташкилотҳои қарзӣ ва суғурта иҷозат дода шавад.

Агар мо инфрасохтори минтақавиро барои дастгирии фаъолияти соҳибкории хурд дар нақшаи мушаххас дида бароем, пас онҳо бояд инҳоро дар бар гиранд:

- ✓ системаи амалкунандаи ташкилотҳои маблағгузорию тичорати хурд аз ҳисоби маблағҳои давлатӣ ва хусусӣ, қарзидиҳӣ тавассути ташкилотҳои бонкӣ ва маблағгузорию хурд, суғуртаи истеҳсолот ва савдо ва фаъолияти бозори корхонаҳои хурд, хусусан дар соҳаи содирот-воридот²
- ✓ системае, ки бо дастгирии истеҳсолию технологияи тичорати хурд алоқаманданд тавассути ташкили бизнес-инкубаторҳо, паркҳои технологӣ, марказҳои инноватсионӣ ва дигар иншоот барои татбиқи технологияҳои иттилоотӣ;
- ✓ системаи машваратӣ ва дастгирии иттилоотию машваратӣ барои фаъолияти соҳибкории тичорати хурд дар асоси тақмили банақшагирии тичорат, ташкили менечмент, истифодаи натиҷаҳои таҳқиқоти маркетингӣ, инчунин рушди шаклҳои электронии пешбурди тичорат бо истифодаи технологияҳои муосири иттилоотӣ ва ғайра.

Ташкили технополисҳо ё ин ки паркҳои технологӣ, бизнес-инкубаторҳо, ки як навъ инкубатори тичорати хурд дар сатҳи минтақавӣ.

Дар шароити иқтисоди бозорию босуръат, онҳо барои фаъолияти мӯътадили корхонаҳои хурди инноватсионӣ, ки барои рушди ин минтақа муҳиманд, инфрасохтори заруриро фароҳам меоранд.

Зери "бизнес-инкубатор" шакли мусоид ба рушди соҳибкории нави хурди маҳаллӣ аз ҷониби ҳукуматҳои минтақавӣ бо иштироки бевоситаи сарпарастони маҳаллӣ, ки қариб "инкубаторҳо"-ро назорат ва роҳбарӣ мекунанд фаҳмида мешавад.

Мизочони "инкубаторҳо" корхонаҳои хурде мебошанд, ки бизнес-нақшаи худро тартиб дода истодаанд ё ин ки барои татбиқи он талош доранд, аммо диққати асосӣ ба корхонаҳои инноватсионӣ,

² Сатторова М.Р. Формирование инфраструктурной основы развития малого бизнеса. Вестник Таджикского государственного университета права бизнеса и политики/Научно-теоретический журнал. – Худжанд: «Нури маърифат», 2015.-№2(2). – С.59-64

истеҳсолкунандагони таҷҳизоти нав, корхонаҳои машваратӣ дода мешавад.

Бизнес-инкубаторҳо унсурҳои ибтидоии (модулҳои) ташаккули дигар минтақаҳои мураккабтари минтақаҳои технологияи инноватсионӣ мебошанд. Инҳо танҳо сохторҳои тичоратӣ мебошанд, ки дар ҳудуди як минтақаи хурд (бино) ҷойгиранд ва барои фароҳам овардани шароити мусоид барои рушди корхонаҳои хурд, миёна ва наваъсис пешбинӣ шудаанд. Онҳо ба истеҳсоли маҳсулоти технологияи баланд ва тичоратикунонии тадқиқоти илмӣ равона карда нашудаанд.

Унсурҳои дигари инфрасохтори минтақавии тичорати хурд паркҳои технологӣ (ё технопарк) (аз забони англисӣ. industrial park) - шакли нави ҳамгироии ҳудудии илм, маориф ва истеҳсолот дар шакли иттиҳоди ташкилотҳои илмӣ, бюроҳои конструкторӣ, муассисаҳои таълимӣ, корхонаҳои истеҳсолӣ ё шӯъбаҳои онҳо мебошанд.

Технопарк бо мақсади суръат бахшидан ба рушд ва истифодаи дастовардҳои илмию техникӣ ва техникаю технологӣ тавассути концентратсияи мутахассисони баландихтисос, истифодаи заминаи мучаҳҳази истеҳсолӣ, таҷрибавӣ, иттилоотӣ таъсис дода шудаанд. Парки технологӣ шаклҳои фаъоли перспективӣ ва доимии ҳамкориҳои илм ва истеҳсолот мебошанд.

Фаъолияти онҳо танҳо дар асоси омезиши органикии наватарини ғояҳои илмӣ, технологияҳои муосир ва фаъолияти инноватсионӣ, ки ба марҳилаи истеҳсоли оммавии маҳсулоти нав оварда шудаанд, имконпазир аст. Онҳо барои баргараф кардани мустақилияти нисбии илм кӯмак мерасонанд.

Дар як қатор кишварҳои хориҷӣ барои дастгирии тичорати хурд системаи аутсорсинг истифода мешавад, ки ҷалби захираҳо аз ташкилотҳои сеюмро бо мақсади дастгирии касбӣ барои қори муназаами равандҳои тичорати инфиродӣ дар бар мегирад.

Самарайи ин дар он аст, ки ширкат аз зарурати нигоҳ доштани ҳайати гаронарзиши мутахассисони баландихтисос раҳой меёбад.

ПАЙНАВИШТ

1. Аминов И., Аминов Х.И. О взаимосвязях рыночной экономики и экономической науки//Вестник ТГУПБП. Серия гуманитарных наук. - Худжанд: «Ношир», 2012. - №4 (52). - С.57-66.
2. Сатторова М.Р. Формирование инфраструктурной основы развития малого бизнеса. Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики/Научно-теоретический журнал. - Худжанд: «Нури маърифат», 2015.-№2(2). - С.59-64.
3. Сатторова М.Р. Формирование и развитие региональной инфраструктуры малого бизнеса в условиях рыночной трансформации экономики (на материалах Согдийской области Республики Таджикистан)//Вестник Волгоградского института бизнеса. - Волгоград, 2017.-№1(38). – С.183-187.
4. Сатторова М.Р. Цифровая экономика: состояние и тенденция развития. Республиканская научно-практическая конференция на тему “Развитие науки и ее практика реализации в период формирования цифровой экономики”. Худжанд, 24-25 декабря 2019г.- С.193-196.

REFERENCES

1. Aminov I., Aminov Kh.I. About the relationship of market economy and economic science//Bulletin of the Tajik State University Business and Politics Law. Humanities Series. - Khujand: "Noshir", 2012. - №4 (52). - P.57-66.
2. Sattorova M.R. Formation of the infrastructural basis for the development of small business. Bulletin of the Tajik State University Business and Political Law/Scientific and theoretical journal. - Khujand: "Nuri Marifat", 2015.-№2 (2). - P. 59-64.
3. Sattorova M.R. Formation and development of the regional infrastructure of small business in the conditions of market transformation of the economy (based on materials from the Sughd region of the Republic of Tajikistan)//Bulletin of the Volgograd Institute of Business. - Volgograd, 2017.-№1 (38). - P. 183-187
4. Sattorova M.R. Digital economy: state and development trend. Republican scientific and practical conference on the topic "Development of science and its implementation of practice during the formation of the digital economy." Khujand, December 24-25, 2019, p.193-196